17.3.2015

VANHA RAUMA
Ohje yksityisillä tonteilla tapahtuviin kaivutöihin
Rauman kaupunkiarkeologisella muinaisjäännösalueella

RAUMA KAUPUNKIARKEOLOGISENA KOHTEENA

Rauma on yksi Suomen neljästä jäljellä olevasta keskiajalla perustetusta kaupungista. Vanhan Rauman puutalokortteleissa ja kapeilla kujilla voi yhä vahvasti aistia kaupungin historiallisen luonteen. Keskiaikaisista rakennuksista ovat jäljellä Pyhän Ristin kirkko ja Pyhän Kolminaisuuden kirkon rauniot. Kaupungin vanhimmat kerrostumat ovat kuitenkin näkymättömissä, maan sisällä. Ne ovat arvokas osa maailmanperintökohteen kulttuuriympäristöä ja tärkeä historiallinen tietolähde, jota voidaan tutkia arkeologisin kaivauksin.

Arkeologian keinoin voidaan selvittää monia sellaisia kaupunkien asutushistoriaan liittyviä asioita, joista ei ole muuten mahdollista saada tietoa. Maakerrostumissa on säilynyt erilaisia rakennuksenjäännöksiä, esineitä ja muuta materiaalia, jotka kertovat kaupungin synnystä ja kehityksestä sekä vuosisatoja sitten eläneiden kaupunkilaisten arkielämästä ja toimeentulosta. Tällaisista seikoista eivät kirjalliset arkistolähteet juurikaan kerro – puhutaankin "maanalaisesta arkistosta".

Rakenteet, esineet ja maakerrostumat muodostavat yhdessä ns. kulttuurikerroksen. Sen paksuus vaihtelee suuresti kaupungeittain ja samankin kaupungin eri osissa riippuen maaperän koostumuksesta ja kosteudesta, kerrostumisajan pituudesta sekä paikalla tapahtuneen toiminnan laadusta. Esimerkiksi tulipaloissa tuhoutuneiden rakennusten pohjat peitettiin maalla ja päälle rakennettiin uutta, jolloin kaupungin maanpinta kohosi vähitellen ylöspäin.

Museovirasto on kartoittanut vanhimpien kaupunkiemme arkeologisesti merkittäviä alueita. Tuloksia käytetään kaavoituksen, rakentamisen, suojelun ja tutkimuksen ohjaamiseen. Tavoitteena on vaalia yhteistä kulttuuriperintöä ja kehittää kaupunkiympäristöjä kestävällä tavalla.

RAUMAN KULTTUURIKERROSTEN SÄILYNEISYYS

Museovirasto (Päivi Hakanpää) teki vuosina 2008–2009 Rauman kaupungin tilauksesta Vanhan Rauman alueella kaupunkiarkeologisen inventoinnin. Inventointi päivitettiin vuonna 2012 (Katja Vuoristo). Aikaisempi inventointi oli osa laajempaa 2000-luvulla toteutettua inventointihanketta, jossa on käyty läpi Suomen vanhimmat, ennen 1700-lukua perustetut kaupungit. Inventointien tarkoituksena on ollut määritellä Vanhasta Raumasta ne alueet, joilla kaupungin menneistä vaiheista kertovat arkeologiset kulttuurikerrokset ovat todennäköisesti säilyneet. Lähdeaineistona käytettiin mm. historiallisia karttoja, kirjallisuutta, aikaisempia arkeologisia havaintoja sekä rakennusinventoinneissa koottuja tietoja. Inventoinnissa tarkastettiin tontit silmämääräisesti, mutta kaivauksia ei tehty. Rauman inventointiraportti on ladattavissa pdf-muodossa Museoviraston verkkosivuilta osoitteesta

http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/historiallisen_ajan_perinto/kaupungit/kaupungiarkeologia

Kaupunkiarkeologisen muinaisjäännösalueen rajaus määriteltiin historiallisten karttojen perusteella. Rajauksen sisällä olevat tontit, katu-, tori-ja puistoalueet on luokiteltu kulttuurikerroksen arvioidun säilyneisyyden perusteella joko todennäköisesti säilyneiksi ja

tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoisiksi (1-luokka, punainen), luultavasti ainakin osittain säilyneiksi ja tutkimuksellisesti mielenkiintoisiksi (2-luokka, keltainen) tai tuhoutuneiksi (3-luokka, värittämätön). Suurin osa Vanhan Rauman alueesta on määritelty luokkaan 1 (ks. liitekartta). Toiseen luokkaan määriteltyjä alueita sijaitsee lähinnä vanhan kaupunkialueen länsi-ja pohjoisosissa sekä Pyhän Kolminaisuuden kirkonraunion koillispuoleisissa kortteleissa. Tuhoutuneiksi katsottuja alueita on vain vähän.

1-ja 2-luokkaan määritellyillä alueilla voidaan edellyttää arkeologisia tutkimuksia ennen rakennushankkeiden toteuttamista tai kaivutöiden tekemistä arkeologin valvonnassa. Rakennushankkeita suunnittelevien tulisi olla yhteydessä Museovirastoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tutkimustarpeen arvioimista ja mahdollisten tutkimusten järjestämistä varten.

Raumalla on tehty jonkin verran arkeologisia kaivauksia. Laajimmat tutkitut alueet ovat Kauppatorilla ja Kalatorilla, Kuninkaankadulla sekä keskiaikaisten kirkkojen tuntumassa. Yksityisillä tonteilla on myös tehty viime vuosina pienialaisia kaivaustutkimuksia. Tähän mennessä tehtyjen arkeologisten tutkimusten perusteella kulttuurikerros on Raumalla melko ohut ja puurakenteet melko heikosti säilyneitä. Kauppatorilta on löytynyt kivikellareita. Historiallisen ajan esinelöytöjä on talletettu kaivauksilta runsaasti.

MUINAISMUISTOLAKI

Kaupunkien vanhat kulttuurikerrokset rakennusjäännöksineen ja esineineen ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka muinaismuistolaki (295/1963) rauhoittaa ilman erillistä päätöstä. Muinaisjäännökseen ei saa kajota ilman lain nojalla annettua lupaa esimerkiksi kaivamalla, peittämällä, vahingoittamalla tai poistamalla sitä, vaikka jäännös sijaitsisi omalla maalla. Myös maasta löytyneet yli sadan vuoden ikäiset irtaimet muinaisesineet tulee toimittaa Museovirastoon tai Rauman museoon.

Museovirasto määrittelee kiinteät muinaisjäännökset ja valvoo niiden rauhoitusta. Rauhoituksen perimmäisenä tarkoituksena on turvata muinaisjäännökseen liittyvän tiedon säilyminen sekä ympäristön konkreettinen historiallinen jatkuvuus. Jos rauhoittaminen ei ole mahdollista, tuhoutumassa oleva kohde tutkitaan. Jos kohde tuhoutuu tutkimatta, menetettyä tietoa ei saada koskaan takaisin.

Jos yleisestä tai suurehkosta yksityisestä työhankkeesta aiheutuu tutkimustoimenpiteitä, on hankkeen toteuttajan korvattava tutkimuskustannukset tai osallistuttava niihin, ellei sitä ole katsottava olosuhteisiin nähden kohtuuttomaksi. Pienten yksityisten työhankkeiden osalta tutkimuskustannuksista vastaa yleensä valtio. Pieninä yksityisinä hankkeina on pidetty mm. omakotitalon tai piharakennuksen rakentamista sekä putkistojen asentamista pihapiiriin.

Mikäli kiinteä muinaisjäännös tuottaa merkitykseensä verraten kohtuuttoman suurta haittaa, voi siihen hakea kajoamislupaa alueelliselta elinkeino-, liikenne-ja ympäristökeskukselta.

Rauman kaupunkiarkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta ja tutkimuksesta vastaava viranomainen on Museovirasto, jonka toimipaikka on Helsingissä.

LINKKEJÄ JA YHTEYSTIETOJA
Rauman museo: http://www.rauma.fi/museo/
Museovirasto: http://www.nba.fi
Postiosoite: Museovirasto, Kirjaamo, PL 913, 00101 Helsinki
Puh. (09) 40 501 (vaihde)

http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/historiallisen_ajan_perinto/kaupungit/kaupungiarkeologia

Muinaismuistolaki: http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295
Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne-ja ympäristökeskus: http://www.elykeskus.fi/FI/ELYKESKUKSET/VARSINAISSUOMENELY/Sivut/default.aspx

MENETTELYTAPAOHJE KOSKIEN YKSITYISILLÄ TONTEILLA TAPAHTUVIA KAIVUTÖITÄ

1)
Mikäli tonttisi on kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa määritelty luokkaan 1 tai 2 (kartassa punaisella tai keltaisella) ja suunnittelet rakennus- tai korjaushanketta, johon liittyy maaperään kajoavia töitä, ota ensimmäiseksi yhteyttä Rauman museoon, joka arvioi onko kysymyksessä sellainen työhanke, josta tulee pyytää Museoviraston lausunto. Jos näin on, pyytää Rauman rakennusvalvonta yhdessä kiinteistönomistajan (hankkeen toteuttajan) hankkeesta lausunnon. Lausuntopyynnön liitteeksi tarvitaan tontin asemapiirros ja hankkeen työsuunnitelma aikataulutavoitteineen. Mikäli kiinteistönomistajalla on tietoa tontilla aiemmin tehdyistä kaivutöistä tms. maakerroksiin mahdollisesti vaikuttaneista seikoista, on asia hyvä tuoda esiin lausuntopyynnössä.

2)
Museovirasto arvioi kuukauden kuluessa lausuntopyynnön vastaanottamisesta, edellyttääkö hankkeen toteuttaminen arkeologisia tutkimustoimenpiteitä ennen töiden aloittamista ja/tai niiden aikana, sekä millä tavalla ja aikataululla tutkimukset olisi mahdollista suorittaa. Arvio pohjautuu pääasiassa suunniteltujen kaivutöiden laajuuteen ja syvyyteen eli siihen, kuinka ne vaikuttavat tontin kulttuurikerroksiin. Museovirasto saattaa myös ehdottaa rakennustöiden toteuttamista tavalla, jolla olisi kulttuurikerroksiin pienempi vaikutus. Isomman rakennustyön, esimerkiksi uudisrakennuksen rakentamisen ollessa kyseessä, saatetaan paikalla tehdä etukäteen pienimuotoisia kaivauksia. Jos kysymyksessä on pienempi hanke kuten putkien asentaminen, saatetaan paikalla tehdä arkeologista valvontaa kaivutöiden aikana.

Museovirasto vastaa pieniin yksityisiin rakennushankkeisiin liittyvien tutkimusten kustannuksista ja pyrkii toteuttamaan tutkimukset kiinteistönomistajan toivomassa aikataulussa, parhaaksi katsomallaan tavalla. Koska tutkimukset joudutaan järjestämään Helsingistä sekä sovittamaan muuhun kenttätyöohjelmaan ja käytettävissä oleviin resursseihin, on viivästyksiin kuitenkin syytä varautua. Museovirasto neuvottelee tarvittaessa kiinteistönomistajan kanssa ratkaisuvaihtoehdoista.

Tutkimuksiin sisältyy aina myös toimistossa tapahtuva jälkityövaihe, jonka aikana mm. luetteloidaan esinelöydöt, käsitellään dokumentointiaineisto sekä laaditaan tutkimusraportti.

3) Joskus saattaa käydä niin, että kaivauksissa löytyy ainutlaatuinen tai poikkeuksellisen merkittävä muinaisjäännös, joka katsotaan tutkimuksista huolimatta edelleen rauhoitetuksi; tällainen voisi olla esimerkiksi keskiaikainen muurattu kellari. Tällöin voidaan rakennustyöt joutua suunnittelemaan ko. kohdalta uudestaan siten, että rakennelma voi edelleen säilyä.

4)
Mikäli hankkeen toteuttaja/kiinteistönomistaja katsoo, että kiinteä muinaisjäännös tuottaa merkitykseensä verraten kohtuuttoman suurta haittaa, hän voi hakea muinaismuistolain 11 §:n mukaista kajoamislupaa alueelliselta elinkeino-, liikenne-ja ympäristökeskukselta (Varsinais-Suomen ELY-keskus). Tämä kuulee asian käsittelyssä Museovirastoa. Mikäli ELY-keskuksen päätös on Museoviraston kannan vastainen, asia alistetaan Opetusministeriön ratkaistavaksi. Kajoamislupaan voidaan sisällyttää tarpeellisiksi katsottuja ehtoja.